

Latin Amerika'da Merkez Sol, Ulusalçılık ve Sosyalizm

Claudio KATZ*
Çeviren: Serkan MERCAN**

Güney Amerika'nın yeni hükümetleri, toplumsal eşitsizlikleri, dünya piyasasına aşırı açılmayı ve sınırsız özelleştirmeleri sorgulamak suretiyle neoliberalizm eleştirisini paylaşıyorlar. İlaveten, devletin büyük düzenleyici kabiliyeti ile daha üretken ve daha bağımsız bir kapitalizmi kuracaklarını da ileri sürüyorlar. Öte yandan iktidar gücünü ele geçirmiş olmaları şu iki soruyu gündeme getiriyor: Güney Amerika'nın yeni hükümetleri ortak bir blok oluşturabilirler mi? Halk iktidarını tesis edebilirler mi?

Neoliberalizmin Fenalıkları

Neoliberalizm Güney Amerika'nın dünya piyasalarındaki düşüşünü tersine çeviremediği için Brezilya Başkanı Luis Ignacio (Lula) da Silva ve Arjantin Başkanı Nestor Kirchner iktidar oldular; bu ülkelerin pozisyon kaybı yatırımlardaki durgunluk ve kişi başına düşen gelir kayıplarıyla kanıtlarına kavuşurken Çin ve Güneydoğu Asya ile kıyaslandığında dünya piyasalarının dışına düştükleri de görüldü.

* Claudio Katz, Buenos Aires Üniversitesi'nde iktisat profesörüdür; burada yer alan çalışması İspanyolca'dan İngilizce'ye Lance Selfa tarafından çevrilmiştir. Türkçe çeviri için, International Socialist Review Issue 41, May-June 2005'de yayımlanan İngilizce metin esas alınmıştır.

** ODTÜ Kamu Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi.

Yeniden mutlu günlere dönme umudu (zenginlik döngüsü) ihracat fiyatları ve finansal akışa tabi olmayı sürdürmekteydi. Dolayısıyla, kapitalistlerin 1990'lar boyunca sağladıkları karlar güçlü temellerden yoksun görünüyordu. Üstelik, emek maliyetlerinin düşürülmesi iç pazarın daraltılmasının yakıcı maliyetini karşılamaktan da uzaktı. -Satın alma gücündeki düşüşle gerçekleşen birikim gerçek temellerden uzaktı. Latin Amerika ekonomilerinin dünya piyasalarına açılması, işverenlerin rekabet noktasındaki dezavantajlarını körükledi. Bir çok sermayedar kamu borçlarından kazanç sağladı. Fakat kuralsızlaştırma ile birlikte gelen siyasal, mali ve parasal özerklik, durgunluk dönemlerinin etkilerini de ortadan kaldırdı.

Neoliberalizmin toplumsal mücadeleleri teslim alacak gücü yoktu. Yönetici sınıflar geçmiş dönemlerde olduğu gibi zaferler kazanamadılar. Aksine, bölgedeki bir çok başkanı alaşağı eden isyanlarla karşı karşı kaldılar. Tarım sektöründeki doğrudan eylem (Peru), yerli isyanları (Ekvator), sokak protestoları (Arjantin), devrim havası (Bolivya), toprak işgalleri (Brezilya), siyasal isyanlar (Uruguay), anti-empyalist mücadele (Şili), darbe planlarına karşı savaşlar (Venezüella), bölgedeki yeni isyan döngüsünün açık işaretleriydi.

Yönetici sınıflar 1990'lar boyunca sergiledikleri öz güvenle birlikte önde gelen temsilcilerini de kaybettiler. (Menem, Fujimori, Salinas, C.A. Perez, Lozada). Aynı zamanda, neoliberal olmakla özdeşleşmiş rüşvet ve suiistimal, devlet kontrolündeki ekonomilerle birlikte çöktü. Kamu kaynaklarının 1990'lı yıllar boyunca hortumlanmış olması, hortumculuğun büyük işverenlerle göbek bağı olan tüm rejimlerin bir özelliği olduğu gerçeğini gözler önüne serdi.

Neoliberalizm, Avrupa'da yeniden kazanmış görüldüğü devingenliği Latin Amerika'da kaybetti. Her iki bölge de önce Thatcherizmin, ardından da sosyal liberalizmin atağına sahne olmuştu. Fakat kuralsızlaştırmanın ve emek esnekliğinin etkileri dünya ekonomisinin merkez ve çevre bölgelerinde farklı sonuçlara yol açmıştır. İşçi sınıfı ile benzer nitelikteki çatışmalar, Avrupa'da işçi sınıfının tarihsel kazanımlarının kaybedilmesi noktasında cereyan ederken, Latin Amerika'da hızlı ve yaygın bir yıkımı beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla da, son derece kötü iktisadi koşullara ve istikrarsız siyasal sistemlere sahip bölgelerde kitlesel reaksiyonun gücü çok daha yüksek olmuştur.

Merkez-sol rejimlerin karakteri

Lula ve Kirchner, yönetici sınıfların on yıllar boyunca bildikleri siyasal çerçeveyi değiştirdiler. Kuralsızlaştırmadan nemalaşan bankerler ve büyük işverenler, devlet müdahalesine yeniden dönüşü artık kabullendiler. 1990'ların iktisadi krizlerinden en fazla etkilenen sektörler yabancı rekabetin durdurulmasını ve devlet sübvansiyonlarının oluk gibi akmasını istediler.

İktidar erkini elinde bulunduran ve mali ve sınai burjuvazi ile tarım ihracatçılarından oluşan hakim sınıf ittifakı, 1960'ların geleneksel "ulusal burjuvazisi" ile aynı şey değildir. Bugünküler uluslararası mali dolaşıma entegrasyonu güçlendirmekte ve iç pazar pahasına ihracat-yönelimli profili kalıcılaştırmaktadırlar. Ülkeleri dışında hatırı sayılır yatırımlar yapmayı sürdürdükleri de bilinmektedir.

Ne var ki, ulus-aşırılaşma yönündeki büyük çaplı eğilim, bunların yerel köklerini silip süpürmüş değildir. Latin Amerikan yönetici sınıfı, bölge dışındaki şirketlerden farklı olarak ana etkinliklerini kendi ülkelerinde tutmak şeklinde ayırt edici ve aykırı bir özelliğe sahiptir. Bu yolla yeni hükümetlere önemli bir iktisadi temel sağlarlar ve hükümet uygulamalarının artan ölçüde tutuculaşması yönünde etkide bulunurlar.

Lula ve Kirchner populist/halkçı lafazanlardan uzak durdukları gibi ABD yönetimi ile çatışmaktan da sakındılar; zira bu iki lider bölgenin büyük kapitalistleri ile hatırı sayılır bir uyum içindeydiler. Üzerine titredikleri bu husus onların neden gerçek bir gümrük duvarı örmek yerine Dünya Ticaret Örgütü kurallarıyla uzlaştıklarını ve Amerikan Serbest Ticaret Bölgesinin "minik" bir sürümü olmayı kabullendiklerini açıklar. Bu ikili, "borçlular cephesi" inşa etmeyi reddederek IMF'nin direktifleri doğrultusunda mali reformları hayata geçirdiler.

Evet, Latin Amerika'nın yeni liderleri Irak'ın emperyalist işgaline dahil olmayı reddettiler, fakat küçük bir bölümü Bush'un yürüttüğü bu haçlı seferine eşlik etmekten de geri durmadı. Üstelik, Haiti'ye asker yollamak suretiyle, Arap dünyasında sürdürdüğü savaşta Pentagon'un elini rahatlattılar. Lula, Kirchner ve Uruguay'ın yeni seçilmiş başkanı Tabaré Vazquez Haiti'deki kukla hükümetle işbirliği yaparak Miami'ye kaçak insan göçünü kontrol eden ve uyuşturucu trafiğini düzenleyen Ariside karşı askeri müdahaleye yeşil ışık yaktılar. Latin Amerika askerlerinin incir yapraklı Birleşmiş Milletler bayrağı altındaki bu eylemleri, ABD'nin çıkarları doğrultusunda bir hizmet görmüş oldukları gerçeğini değiştirmede. İnsani amaçlı çabalar için silahlı kuvvet kullanımı değil fakat yoksullukla boğuşan bu ülkelerin borçlarını silecek bir dayanışma kampanyasının gerektiği açıktır.

Merkez-sol hükümetler bölgedeki devrimci hareketleri etkisizleştirme işini de üstlendiler. Lula ve Kirchner'in adamları 2003 Bolivya krizi döneminde tam da bu görevi yerine getirdiler. Kitle isyanının belli bir ivme kazandığı noktada adamları aracılığıyla müdahalede bulunarak ülkenin doğal gazını özelleştirmeyi savunacak emir eri niteliğindeki bir hükümetin oluşmasını destek verdiler. İlerici kökenli diğer başkanlar ise bu reaksiyoncu girişimi dış destek olmadan gerçekleştirdiler. Özelleştirmeci ve baskıcı bir yönetimi egemenlik vadi ile süsleyen Ekvator'un başkanı Luis Gutierrez buna iyi bir örnektir

Brezilya ve Arjantin

Bu ülkelerin yeni başkanları farklı koşullarda ortaya çıktılar. Lula, Brezilya’da kentsel eşitsizliği ve kırsal sefaleti derinleştiren iktisadi krizin son aşamasında iktidar oldu. Kirchner ise Arjantin tarihinin belki de en kötü bunalımının doruğa yükseldiği bir evrede dizginleri ele geçirdi. Bu öyle bir çöküştü ki, mali sistem çözülmüş, tasarruflara el konulmuş, yoksulluk, açlık ve işsizlik daha önce hiç görülmedik seviyelere ulaşmıştı.

Lula, önceki başkan F.H. Cardoso’nun neoliberal modeline sadık kalarak Wall Street’in güvenini kazandı. Selefinin görüşlerini tekrarlamak suretiyle (“yatırımları özendirmek için piyasanın güvenini kazanmak gerekir”) Merkez Bankasını yönlendiren finans sahiplerinin otoritesini takviye etti. Üstelik Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYH) %4.5’ine erişen eşi görülmemiş orandaki bütçe fazlasını üst üste vererek ve 20 yıl boyunca uygulanmış olan yüksek faiz politikasını sürdürerek banker kazançlarını garantiye aldı. Bu mekanizmalar aracılığıyla kredi sahiplerine sosyal harcamaların iki mislini bulan miktarda ödeme yapılmasını sağladı.

Kirchner ise kendi selefi ile aynı siyaseti sürdürmekten kaçındı; zira, kesintiye uğrayan sermaye birikim döngüsünü yeniden inşa etmek durumundaydı. Kapitalistlerin tümünün kazançlarını yeniden tesis etmek maksadıyla heterodoks politikalara görelilik olarak daha fazla yöneldi. Çeşitli sübvansiyonları devreye sokarak bunu mali uyum politikasıyla bütünleştirdi ve bu yolla 1990’larda döviz kurunun ABD dolarına sabitlenmesi siyasetinden kazançlı çıkanlarla (bankalar ve özelleştirmeciler) zarara uğrayanlar (sanayicileri ve ihracatçılar) arasındaki dengeyi yeniden kurdu. Brezilya’dan çok daha kötü bir iktisadi çöküntü ile karşı karşıya olduğu için Kirchner, mali cezalar ve kredi pompalama yoluyla belli kredi sahiplerine diğerleri üzerinde hakimiyet kuracak şekilde bir ayrıcalık tanıdı. Şimdilerde ise özelleştirmeci şirketler ile faiz oranları ve düzenlemeler konusunda tam bir uzlaşma içindedir. Lula, sermayenin yeniden yapılandırılmasına dönük bu tarz bir siyasetten uzak durduysa da, her iki hükümet de emekçi gelirleri pahasına gerçekleşen şirket karlarının açık savunucularıdır.

Halihazırda Brezilya başkanı son derece geri bir sosyal güvenlik reformunu devreye sokarken tarım reformunu dondurmuş ve gerçek ücretlerdeki erimeyi kalıcılaştırmıştır. Sendikacılık hareketi üzerinde partisi aracılığıyla sağladığı kontrol nedeniyle kitle hareketlerinin seviyesini düşürebilmeyi de sağlamıştır. Kirchner ise tam tersine çok daha karmaşık bir sosyal ortamla yüzyüzedir; ne de olsa kitlesel isyanların ortalığı kasıp kavurduğu bir iklimde iktidarı ele geçirmiştir. Kirchner sistemli bir şekilde toplumsal protestoları sulandırma yoluna gitmiştir; bu amaçla, protestocuların istihdam edilmesi suretiyle içerilmesi, en militan çekirdeğin medya

aracılığıyla izole edilmesi ve genel bir bıkkınlık havasının yaratılması sağlanmış ve binlercesinin yargılanıp düzinelercesinin hapsedilmesi gibi baskıcı yollara başvurmuştur. Kirchner protestocuların en isyankar öbeğini ve *piquetero* 'ları² dağıtmakla birlikte kitle hareketlerini tümüyle tasfiyeye yönelmemiş ve bunu Arjantin siyasetinin arka plan motifi olarak muhafaza etmiştir. Ülkeyi bir muhafazakar gibi yönetirken, neoliberal geçmişle kurduğu süreklilik ilişkisini Brezilya'daki meslektaşına oranla daha fazla gizlemiştir.

Lula'nın yükselişi yönetim sistemindeki bir kırılma ile kesişmezken Kirchner tersine ardı arkası kesilmeyen istifalar ve dikiş tutturamayan hükümetler fırtınasının sonunda yönetime geldi. Brezilya'da düzenli bir hükümet değişimi gerçekleşirken Arjantin'de rejimin kitlesel olarak sorgulandığı ("que se vayan todos"—"Defolup gidecekler") koşullarda devletin güvenilirliğini yeniden tesis etmeye dönük ince bir operasyon gerçekleşti.

Lula, İşçi Partisini (PT) burjuva sistemi içindeki klasik bir siyasal partiye dönüştürme işini tamamlarken solcu geçmişinin tüm izlerinden arındı ve PT'yi iki partili sisteme taşıdı. Sosyal güvenlik reformuna muhalefet eden milletvekillerinin partiden atılmasını destekleyen üyelere ise devlet kasasından para aktardı.

Kitle hareketini kapitalist hakimiyetin bir koluna dönüştürme şeklindeki benzer bir süreç Peronizmin (1) etkisindeki Arjantin'in uzun zamandır yakından bildiği bir olguydu. Dolayısıyla Kirchner sadece yönetici sınıflara istikrarlı bir yönetim garantisi verecek şekilde bu eğilimi yeniden canlandırdı. Fakat klientalist ilişkileri ikiyüzlü bir şekilde ele aldı ve yargı bağımsızlığı ve yolsuzluklarla mücadele adına insan hakları konusunda formaliteden işler yaptı.

Uruguay ve Bolivya

İktisadi çalkantıların çapı itibarıyla Uruguay Arjantin'e benzer. Fakat, toplumsal mücadelelerin düşük yoğunluğu ve yüksek derecede seyreden siyasi istikrar nedeniyle Uruguay'ın geçiş süreci daha ziyade Brezilya'yı andırır. Gayri safi yerli hasıla ve yatırımlar çökse de, Uruguay'da kriz hiçbir zaman Arjantin seviyesine ulaşmış değildir. Geniş Cephe Partisi (FA)³, siyasi boşluğun oluşmasına ve yalpalamaya fırsat

³ Piqueterolar, Arjantin'de 1990'ların ortalarında ortaya çıkıp kısa sürede ulusal düzeyde örgütlenen İşsizler Hareketidir; otoban, kent merkezindeki cadde ve resmi bina işgalleriyle tanınan piquetero'lar, kısa sürede boş fabrikaların işçi denetiminde yeniden üretime geçirilmesi ve işsizler arasında sosyal dayanışma ağının kurulması gibi etkinlikleri de gerçekleştirmişlerdir (çevirenin notu)

⁴ FA, (Frente Amplio -Geniş Cephe) çok sayıda sol parti ve grubun bir araya gelmesiyle 1971'de kuruldu ve 1973'deki askeri darbenin ardından yeraltına çekildi; 1984'de demokrasiye geçişle birlikte yeniden açık faaliyetlerine başladı ve 1994'de Uruguay Ulusal Partiden ayrılan bir grupla birlikte koalisyon cephesini daha da genişletti. (çevirenin notu)

vermeksizin kurumsal sürekliliğin yönetimini güvenceye aldı. Şu sıralar geleceğin Geniş Cephe hükümeti kendisini Lula'nın ortodoks ekonomi programını uygulamaya hazırlanıyor. Hükümet vaadi olarak daha şimdiden, dış borçların ödenmesi, baskıcı vergi sisteminin muhafaza edilmesi, kıyı bankacılığına (*offshore bank*) ayrıcalık tanınması ve borç ödemelerinde herhangi bir aksamanın meydana gelmemesi için aşırı oranlarda bütçe fazlası verilmesi konularında daha güvence veriliyor.

Geçiş sürecinin bu karakteri, kısmen de olsa, toplumsal direnişin zayıflığı ile açıklanmaktadır; işsizlik, dışgöç ve nüfusun yaşlanması gibi etkenler ise zayıf toplumsal direnişin temel kaynakları olarak gösterilmektedir. Öte yandan bu durum ülkenin tarihsel geleneklerinin bir yansıması olarak da görülebilir; nitekim kökleşmiş siyasal parti sistemi altında bu ülke tarihinde ne kitlesel isyanlar, ne de kayda değer kurumsal kırılmalar yaşanmıştır.

Statükonun tahkimine dönük güçlü bir bağlılık ifade edildikten sonra FA yönetimi ele aldı ve dönüştürücü herhangi bir içerik taşımayan içi boş bir program ilan etti. Yaygınlaştırılan resmi söylemde “küçük ülkeler kendi yollarına gidemezler” denilerek ilerici değişimlerin ancak büyük ve güçlü ülkelerde söz konusu olabileceği vurgulandı. İktidarsızlığı meşrulaştıran bu söylem, koalisyonun seçim zaferi ile yükselecek olan beklentilerle de çatışacaktır. FA'nın sosyal tabanı liderliğin bu “uçuk realizmini” kolayca yutacak değildir.

Bolivya'da ise merkez-sol (ki Evo Morales'in Sosyalizme Doğru partisiyle temsil edilmektedir) iktidarı doğrudan ele almak yerine 2007 seçimlerinde tasfiye etmek üzere halihazırda sallantıdaki başkan Carlos Mesa'ya destek vermektedir. Fakat bu siyasi hesaplar, bölgesel gerginlikler ve krizle birlikte etkisizleşmiş siyasal ve kurumsal araçlar ya da iktisadi kaynaklardan mahrum olan yönetici sınıfın kırılğan kontrolü ile uyumlu hesaplar değildir.

Bolivya'nın üretken çekirdeğinin gümüş madeni ihtiva eden Doğu bölgesinden petrol üretilen Batı'ya kayması iktisadi felaketi daha da beter hale getirdi. Koka üreten köylülerin kökü kurutulmaya çalışılırken, maden ocaklarının da kapanması işsizliği muazzam seviyelere çekti. Petrol gelirlerini cebe indiren Santa Cruz bölgesi zenginlerinin bağımsızlık taleplerinde görüldüğü gibi, kitlesel yoksullaşma olgusu, ulusal çözülmeye de ivme kazandırdı. Bağımsızlık talebi tam da 2003 yılında Sánchez de Lozada'nun devrilmesi ile petrol ve gaz kaynaklarının millileştirilerek ülkede işlenmesi yönündeki kitlesel taleplerin boy verdiği dönemde ortaya çıktı.

Bugünlerde Bolivya'da kitle isyanları geleneği olağanüstü boyutlardadır. Bundan dolayıdır ki Mesa, doğal kaynakları millileştirme vadi ile hali hazırda sürdürülen enerji özelleştirmesini gizlemeyi amaçlayan yapmacık bir referandum için baskı

yaptı. On yıllarca özel gaz sözleşmelerini savunmakla birlikte Eva Morales'den sağladığı destek neticesinde Mesa ülkenin doğal gaz kaynaklarını millileştirmeye yöneleceğini söyleyebildi.

Ülkeyi Lula gibi yönetebilmek için merkez-solun ayaklanmaları söndürmesi ve yönetici sınıfın güvenini yeniden kazanması zorunludur. MAS'ın⁴ ılımlı önerileri ve politikaları bu amaca erişmelerini destekleyici içeriktedir. Fakat Bolivya'nın toprak bütünlüğünün karşı karşıya kaldığı balkanlaşma tehdidi, yeni kitle isyanları potansiyeli ile yan yana varlığını sürdürmektedir. Bu durumda, Güneye doğru ilerleyen hattın geri kalanında işleyen kitle isyanlarının söndürülmesine yönelik reçetenin Bolivya'ya uygulanabilmesi olası değildir.

Bolivarçı “süreç”

Peki, Venezüella'daki Chavez, Latin Amerika'daki bu merkez-sol dalğanın bir parçası sayılabilir mi? Dünya medyası sürekli olarak Chavez'in “popülizmi”ni Latin Amerika'nın diğer hükümetlerinin “modernleştirici” yönelimleriyle kıyaslıyor. Bu da anlaşılırdır, zira Chavez'i Lula ve Kirchner'den ayıran önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Chavez, ne Brezilya ve Uruguay'da baskın olan kurumsal sürekliliği koruma siyasetini güttü ne de Arjantin'de olduğu gibi geleneksel partileri yeniden kurdu. Chavez'in yükselişinin ardında kendisine 1998'deki büyük seçim başarısını sağlayan halk ayaklanması ile (Caracas 1989) bir askeri isyan (1992) vardır. Chavez toplumsal reformlar önererek ve çok ilerici bir anayasayı yürürlüğe koyarak işe başladı. Chavez Hükümeti, sağcı komplolara göğüs geren halk hareketleriyle beraber radikalleşti. Bu dinamik, Venezüella'yı diğer merkez-sol hükümetlerden farklılaştırır, çünkü Venezüella büyük sermayeye (Aralık 2001), darbe planlayıcılarına (Nisan 2002), petrol baronlarına (Aralık 202) ve Chavez'i bir halkoyu ile görevinden uzaklaştırma çabasındaki meydan okuyuşa (Ağustos 2004) karşı güçlü bir direniş sergiledi ve tepki gösterdi. Venezüella'da yaşanan süreç ile Güney Amerika'nın geri kalanı arasındaki farklılıklara dair daha bir çok şey sıralanabilir.

Chavez, devlet üzerindeki geleneksel kontrollerini kaybeden eski egemen-sınıf partilerinin yerlerinden edilişlerini kesinleştirdi. Halk kesimleri onu desteklemekte ve sermayenin hiçbir kesiminin müttefiki olarak algılanmamaktadır. Değişime yönelik sözlerini iktidara geldikten sonra unutmadı; aksine, toprak dağıtımına, tarımsal

⁴ MAS (Movimiento al Socialismo- Sosyalizme Doğru Hareketi), Evo Morales'in önderliğinde 1997'de kuruldu ve 2005 genel seçimlerinde oyların yarısından fazlasını alarak iktidar oldu (çevirenin notu)

kooperatiflere kredi sağlanmasına ve eğitim ve sağlık hizmetlerinin nüfusun bütün kesimlerine yayılmasına yönelik reformları hayata geçirdi.

Chavez; Cardenas, Peron, Torrijos ve Velasco Alvarado'nun ulusalcı geleneğini anımsatıyor. Bu durum, merkez-solun emperyalizmle uzlaştığı günümüzde bir istisnadır. Ordunun özgünlükleri (Solcu gerillaların etkisi ve Pentagon'la sınırlı ilişkiler) ve devlet kontrolündeki petrol şirketinin ağırlığı (bürokrasiyi güçlendiriyor, Kuzey Amerikalı müşterisi ile olan çatışmaları yumuşatıyor, özel sektörün etkisini azaltıyor) halkçı ulusalcılığın yeniden ortaya çıkışını açıklıyor gibi. Chavez bir çok konuda Peron'a benzer, ama 1970'lerde Arjantin'deki askeri diktatörlüğün başında olan Videla ile hiçbir benzerliği yoktur.

1950'ler Peronizmiyle olan benzerliği sosyal haklar ve ulusal gelirin toplumsal refah için kullanılıyor oluşunda da kendisini gösteriyor. Chavez, Peron'un Arjantin'de kazandığı halk desteğinin ve burjuvaziden gördüğü kibirli tavırların aynısını görmekte. Fakat, Peron bu destek için sendikalı işçi sınıfına dayanmıştı, Chavez ise enformel sektör işçilerinin mahalle örgütlerine dayanıyor.

Chavez'in sağcılarla çatışıyor oluşu da onu diğer Güney Amerikalı devlet başkanlarından ayıran bir özelliğidir. Sağcı muhalefete birkaç yenilgi yaşatmış olsa da, sağcıların ayrıcalıklarına bir tehdit olmayı sürdürdüğü müddetçe, bu kesimlerin kendisine karşı komploları devam edecektir. Ülkenin sosyo-ırsal hiyerarşisini yeniden kurabilmek için Chavez'den kurtulmak yada onu (Meksika'da PRI'nın⁵ yaptığı gibi) (2) programından geri döndürmek istedikleri bilinmektedir.

Venezüella'da hazırlanan bütün darbelerin ve terörist kışkırtmaların iplerini ABD tutmaktadır. Fakat Pentagon'un elinde bir Pinochet (!) yoktur. Bu yüzden ABD, Chavez'i etkisizleştirmek için "Amerikan Devletler Örgütü'nün dostlarını" yarattı. Beyaz Saray, bu yolla Chavez'i barışçı bir çemberle kuşatmaya çalışırken, şahinler de yeni bir saldırı hazırlındalar.

Ordusu Orta Doğu'da bağlanmış durumdayken Bush daha cesur davranamaz. Chavez'i Saddam'la aynı kategoriye koymaya cüret edemez, ama bunun yerine onu Kaddafi gibi evcilleştirmeyi deneyecektir. ABD'nin Venezüella petrolüne ihtiyacı vardır ve Chavez'in OPEC'e aktif olarak müdahale etmesine ve ham petrol satışlarını Çin ve Latin Amerika'ya yönlendirmeyi içeren stratejisine karşı çıkmak zorundadır.

Dahası, ABD emperyalizmi ile yaşanan gerilimler artmıştır; çünkü Chavez, ABD ambargosuna karşı çıkarak ve adaya petrol ihracı ve diplomatik desteklerle yardım ederek Küba ile güçlü bağlar kurmuş durumdadır. Venezüella Haiti'ye askeri

birliklerini göndermedi ve Washington'un ticari taleplerine boyun eğmedi. Üstelik ülke, birçok Kübalı doktor ve öğretmen varlığı sebebiyle bu konuda duyarlı durumda. Küba ile kurulmuş bu ilişki Chavez'i Peron'dan ayırır; çünkü Chavez Arjantinli güçlü adamın yaptığı gibi gerici ideolojiye suni teneffüsle hayat vermedi, aksine Bolivarcı ideallerin Sola uygun ve sosyalizme açık olan bir yorumunu önerdi.

Venezüella, gelir dağılımı, kültür ve deri rengi bakımından politik olarak görece ikiye bölünmüş durumdadır. Oligarşi, yoksulların yeni taleplerini engellemeye ve yoksulları orta sınıfa maniple ederek yalnızlaştırmaya çalışıyor. Bu mücadele, bölgedeki başka herhangi bir ülkede görülmeyen bir şekilde, tarafların daha çok taraftar toplama yarışını şeklinde gün be gün sokaklarda sürüyor.

Chavez medya üzerindeki sağcı kontrole karşı destek sağlayabilme ve militanların enerjilerini uyanık tutabilme konusundaki becerisini de kanıtlamış durumdadır. Ülkenin politik iklimi, 1980'ler Nikaragua'sıyla ya da 1970'lerdeki Portekiz devriminin ilk dönemlerine damgasını vuran ve "karanfil devrimi" olarak adlandırılan dönemdeki asker-halk mayalanmasıyla kimi benzerlikle taşımaktadır.

Kuşkusuz, petrol satışlarından sağlanan gelirlerin devletin kontrolünde oluşu, Venezüella'ya toplumsal reformlar için diğer ülkelerde olmayan bir alan sağlıyor. Hükümet bu kaynağı kullanarak, 1999'da % 24 olan devlet harcamalarının GSYİH'deki payını 2004'te % 34'e çıkaracak kadar cesurca davranıyor ve dış borç ödemelerinde çok az sorun yaşıyor. Venezüella'da yaşanan sürecin bu istisnai özellikleri, onun merkez-sol hükümetlere nazaran daha dayanıklı oluşunu açıklıyor. Fakat aynı özgül koşulları, Bolivarcı projenin kıtanın geri kalanına yayılabilmeye yeteneği konusunda ciddi soru işaretleri yaratıyor.

Bölgesel Bir Blok mu?

Chavez'in çağrıda bulunduğu bölgesel konferanslara merkez-sol meslektaşlarından kayda değer bir tepki gelmedi. Hiçbiri Chavez'in "Amerikalıların Bolivarcı Bölgesi" oluşturarak FTAA'ya (Free Trade Area of the Americas- Amerikan Serbest Ticaret Bölgesi, *ç.n*) direnmek şeklindeki ikincil amacını kabul etmiyor. Chavez'in Latin Amerikalı retoriğini paylaşabilirler, ama anti-empyralist bütünleşmeyi ilerletecek projelere yönelik bir fikri paylaşacak gibi görünmüyorlar.

Chavez, üç girişim önerdi: Petrol şirketlerinin ortak bir birimde birleştirilmesi (*Petrosur*), kıtadaki tüm fonlar için bir rezerv bankası kurulması (*Bansur*) ve kıta çapında ortak pazarların yaratılması için ticaret anlaşmalarının güçlendirilmesi (*Mercosur*'dan *Cornersur*'a geçiş). Bir dereceye kadar, bu girişimler çeşitli kapitalist grupları birbirine bağlamış olan iş alanları için ortak bir çerçeve de

sağlamaktadır. Fakat, önerilen bu yapıların Chavez'in tasarladığı şekliyle bağımsız entegrasyonu sağlayacağı söylenemez. Bu amacın gerçekleştirilmesi, hiçbir merkez-sol hükümetin kendisini adamaya yanaşmayacağı geniş kapsamlı bir dönüşüm gerektirir.

Bölgenin enerji alanındaki bağımlılığını tersine çevirmek için *Petrosur*'u kurmak, Arjantin ve Bolivya'nın petrol endüstrisinin yeniden millileştirilmesini gerektirir; çünkü, özel yabancı şirketlerin sahip olduğu petrol şirketleri için *Petrosur*'a girmek anlamlı değildir. Fakat şurası açıktır ki, Kirchner ve Mesa, sektördeki özelleştirmenin sürdürülmesi için İspanyol petrol şirketi Repsol ile stratejik ittifak kurmuş bulunuyorlar. Arjantin devlet enerji şirketi Enarsa'nın 2004'te kaynakları veya petrol kuyuları olmaksızın kurulması, gerçek bir bölgesel bütünleşmeye katkı sağlamayacaktır. Ne (Brezilya'nın devlet kontrolündeki petrol şirketi) Petrobras'ın Arjantin'in bir şirketinin (Perez Companc) varlıklarını alması, ne de servis istasyonlarını elde etmek için, Venezüella Devleti'nin petrol şirketi ile Enarsa arasında kurulan ortak teşebbüs bu bütünleşmeyi faaliyete geçirecektir. Bu işler, kıtanın güneyinde hüküm süren petrol patronlarının yağma ve soygunla geçinen ve rantçı doğasını değiştirmeyecek. Eğer *Petrosur* bu çerçevede oluşturulursa, belki de bazı tedarikçilerin veya müteahhitlerin kârlarını artırmaya hizmet edecektir. Lakin bu durum, halkın çoğunluğunun çıkarlarına uygun tipte bir sanayileşmeye girişebilmek için bölgenin ihtiyaç duyduğu bir enerji üssü yaratmayacaktır.

Bölgesel bir banka oluşturmak için rezervler mevcuttur, ama IMF'nin soluk aldırmayan hakimiyeti onun bağımsız işleyişinin önünde engeldir. Böyle bir girişim için gereken rezervden fazlası vardır; ama rezerv bankasının egemenliği bulunmamaktadır. Gerçek bir *Bansur* yaratmak için IMF'nin fon akışını tersine çevirecek nitelikte bir 'borçlular kulübü' örgütlenmesine gereksinim vardır. 1980'lerde çok sık tartışılmış olan bu öneri bugün hiç bir hükümetin gündeminde görünmemektedir.

Büyük ticaret anlaşmalarını gerçekleştirmek için girişilen çabalar, ABD'nin takip ettiği ikili anlaşmaların karşı-baskısı ile karşılaşmaktadır. Bu çabalar, Güney Amerika'daki komşularıyla olduğundan daha fazla ABD ve Avrupa ile iş ilişkisi içinde bulunan yönetici sınıfları derinden etkileyecektir. Nitekim Güney Amerika Ortak Pazarı'nın (MERCOSUR) zorlukları doğrudan doğruya bu çelişkiyi yansıtmaktadır.

Gümrük farklılıkları Mercosur içinde de devam etmektedir ve ortak gümrük tarifesi konusu, 800'den fazla istisna ile birlikte tam bir bilmeceye dönmüş durumdadır. Avrupa Birliği (AB) içinde üye devletlerin kendi arasındaki ihracatlar,

toplam satışların %50'sini geçerken Mercosur içinde bu oran %11'e dahi ulaşamamaktadır. Ne Brezilya, Almanya'nın AB içinde üstlendiği rolü üstlenebilir ne de Arjantin Fransa'nın oynadığı rolü oynayabilir.

İktisadi bütünleşme, birçok ülkenin (örneğin, Bolivya'nın Doğusu veya Ekvator'un Güneyi) karşı karşıya bulunduğu ayrılıkçı yönelimleri sonlandırmak bakımından son derece önemlidir. Fakat kapitalist sınıflar farklı önceliklere sahiptir. Kimilerine göre "1990'ların neo-liberalizminde hayatta kalabilmiş ulusal burjuvaziler yeni bir bölgesel ticaret bloğu kuruyorlar"(3) [2]; oysa bu o kadar da açık ve net değildir. Bu sektörün artan ulus-ötesileşmesi onun bütünleşmeci eğilimini azaltmıştır, nitekim Chavez'in bölgeselciliğine karşı çıkışları da bundandır. Başkanlar düzeyindeki zirvelerde bir Güney Amerika Topluluğu'nun oluşturulması için yapılan çağrılar, somut uygulama olanaklarından yoksundur.

Bölgede başarılı olan bir şey varsa o da, birçok ülkede faaliyet gösteren ve ücretleri daha da düşürmek, sübvansiyonları kısmak ve gümrük indirimlerinden elde edilecek faydaları maksimuma çıkarmak amacıyla sermaye hareketliliğini kollayan ulus-ötesi şirketlerin faaliyetleridir. Böyle bir ekonomik bütünleşme sıradan insanlara fayda sağlamaz. Châvez'in, Bolivarcı ruhu merkez-sol hükümetlere yayma umudu yapısal engellerle karşı karşıya kalmıştır. Bölgenin yönetici sınıfları bölgesel birliği tarihsel olarak engelleyen merkez eğilimlerin destekçisidir. Yönetici sınıfların bu genel duruşu karşısında ne resmi tezlerin, ne de halk baskısının bir önemi vardır. Bolivar'ın ve San Martin'in hayalleri bu sermaye grupları iktidarda iken gerçekleşmeyecektir.

İkilemdeki Hükümetler mi?

Bazı analizciler, bölgeselci alternatiflerin, eğer ulusalcı ve merkez-solcu projeler ile uyumlu halde getirilirse gelişme kaydedebileceğini iddia etmektedirler. Onlar bu olasılığı, Lula'nın ve Kirchner'in hükümetlerinin güçleneceği ve ardından da radikalleşeceği beklentisine bağlıyorlar. Bu nedenle, bu yönetimleri destekliyor ya da içinde yer alıyorlar. Konumlarını meşrulaştırmak için ileri sürdükleri iddialar Brezilya'daki ve Arjantin'deki duruma çok benzerdir [3] (4). Bu öneriler, mevcut siyasal dönemdeki ikinci sorun üzerine tartışma açar: Merkez-sol hükümetler, halka iktidarı ele geçirmek için yardımcı olacaklar mıdır?

Lula'nın ve Kirchner hakkında 'ikilemdeki hükümetler' yakıştırmasını duymak yaygındır. Lakin bu nitelendirmenin kökeninde, farklı sermaye grupları arasındaki çatışma ile –ki her kapitalist hükümet bundan etkilenir- halkın çıkarlarının bu çatışmalardaki yerinin birbirine karıştırılması yatar. Halkın özlemleri ne Lula'nın ekibini ikiye bölen (Mantega vs. Palocci) sanayiciler ile bankacılar arasındaki

anlaşmazlıklarda ne de Kirchner'in kabinesini bölen (Lavagna vs. De Vido) sübvansiyonlar üzerindeki çatışmalarda yer alır.

Bu tür çatışmalar, kapitalizmin rekabetçi doğasından kaynaklanır ve tüm Latin Amerika hükümetlerini etkiler. Lula örneği tikel olarak bunun bir kanıtıdır; çünkü, başkan sağ-kanat bir çevrenin kurbanı değildir. O, Tony Blair'in ve Felipe Gonzalez'in izinden gitmeyi seçmiştir. Gerek işçi lideri olarak geldiği yer gerekse de PT'nin (Brezilya İşçi Partisi) işçi sınıfı tabanı, Lula'nın sağa kayışını durduramamıştır. Onun neo-liberalizmi sürdürmesi ne geçmişten kalan birşeye atfedilebilir ne de onun sadece 'kısa bir geçiş' için yönettiği iddia edilebilir.

Bazıları, bu muhafazakarlığın Lula'nın bir taktiği olduğunu ileri sürmektedir; çünkü 'o hükümet oldu ama iktidar olamadı' diye düşünmektedirler. Lakin Lula kitleleri cesaretlendirse, mücadelelerine olanak sağlasa ya da en azından yönetici sınıfın karşısında olduğunu beyan etse idi hükümet-iktidar ayrımının bir anlamlı olabilirdi. Eğer Lula mevcut durumu değiştirmek için istekli olsa idi, devletin yönetsel denetimi ekonominin daha etkili yönetimi için atılmış doğru bir adım olabilirdi. Fakat bugün kapitalistler bakımından Lula son derece güvenilir biridir; onlar aynı zamanda Kirchner hükümetinde de üstünlüğü ele almış durumdadır.

Kurmaca tercihler

Evet, 'Lula, F.H. Cardoso'dan farklıdır' ve 'Kirchner, Menem veya De La Rúa gibi değildir'; bu böyledir, fakat bu değerlendirmeler sadece hiç bir başkanın kendinden önce gelene benzemediğinin kanıtı olabilir. Burjuva siyasal rejimi bir ileri bir geri gitmek suretiyle başa geçen her hükümetin kapitalist sınıfının değişen ihtiyaçlarına ayak uydurmasını sağlar.

Lula ve Kirchner hükümetleri, ekonominin devletçe düzenlenmesini güçlendirdi. Lakin bu düzenlemeler hakkında bir yargıya varmak için önemli olan bu değişikliklerden kimin faydalandığını tespit edebilmektir. Neo-liberaller, örneğin, devlet aygıtını, özelleştirmeleri kutsallaştırmak ve batık bankaları kurtarmak için kullanmışlardı. Lula'nın devlet müdahalesi ise, maaş artışlarını engellemekle, yüksek faiz oranlarını güvence altına almakla ve tarım ihracatçılarının ceplerini doldurmalarını temin etmekle sonuçlandı. Bu faaliyetler 'bağımsız bir dış politika' girişimleri ile de çelişmedi; çünkü Brezilya'nın tüm başkanları kendi piyasalarını farklılaştırma yolunu aramıştır ve karşılarında da Çin gibi tüm sektörlerin alaşağı etmek istediği bir piyasa bulunmaktadır.

Bazı analizciler Lula'nın, en azından 'Açlığa Sıfır Tolerans Planı' nı başlattığını söylüyorlar. Fakat hükümet bu programın başlamasını sağlamak için hiçbir zaman

para harcamamıştır. Aynı şekilde toprak reformundan da söz ediliyor; bundan söz edenler, toprak sahiplerinin toprakları işgal eden topraksız işçileri nasıl sindirmeye devam ettiklerine değinmiyorlar. Yeri gelmişken, ülkede ekilebilir alanların yarısının sayıları 27 bin`cik olan arsız bir oligark grubunun elinde bulunduğu ve hükümetin de söz verdiği toprakları ancak kaplumbağa hızıyla dağıttığı belirtilmelidir

Ekonomideki mevcut sınırlı iyileşmeler hiç de Lula`nın eseri değildir; çünkü benzer ekonomik iyileşmeler dünya sisteminin çevre bölgelerinde de gerçekleşmektedir. Yabancı sermaye girişinin bir ürünü olan bu olgu göz ardı edilerek, Arjantin ekonomisinin kriz sonrasında yeniden toparlanması da genellikle Kirchner`in izlediği politikalara atfedilir. Hatta bazıları, hiçbir istatistiki dayanağı olmasa da, gelir bölüşümündeki iyileşmelerin başlangıcını selamlamaktadırlar. Ekonomik döngü içindeki yukarı doğru hareket yoksulluğun patlamasını engellemektedir. Bu yükseliş, 1990`ların başında olanları aynen tekrarlatmaktadır; 1990`ların başlarında döviz konvertibilitesi uygulamaya sokulmuş ve enflasyonist durgunluğun üstesinden gelinmişti. Arjantin ekonomisine ilişkin asıl ilgi çekici şey, hükümetin borç ödemek için muazzam ölçüde bütçe dışı fazlaya yöneldiği bugünkü koşullarda yoksulluk ve işsizlik göstergelerinin hala nasıl olup da bu kadar yavaş bir şekilde ilerlediğidir.

Brezilya`da Lula`nın takipçileri, PT`nin `köklerine geri döneceğini` umuyorlar. Başkan kendisine yönelik eleştirileri etkisizleştirmek ve azalan popülaritesini korumak için bu illüzyonlara çanak tutuyor. Arjantin`de Kirchner`in destekçileri de yeni modelin avantajlarını kısa bir süre sonra göreceklerine dair sözler veriyorlar. Fakat tüm kanıtlar söylenenlerin aksinin gerçekleşeceğine işaret etmektedir; çünkü eğer Kirchner kendisini daha güvende hissederse, Santa Cruz eyaleti valiliğindeki uzun görev süresi boyunca uyguladığı gibi, patronların çıkarına olan bu politikaların sadık uygulayıcısı olacaktır.

Destekçileri, Lula`nın ve Kirchner`in *Mercosur* için durmak bilmeyen desteklerini, gidişatı değiştirmek konusundaki arzularının kanıtı olarak göstermekte. Ne var ki bu politikalarıyla da her iki lider gerçekte sadece kendi ülkelerindeki şirketleri savunmaktalar. Onlar, kapitalistler arası dengeleri gözetererek her iki ülkenin ekonomik konjonktüründen olumsuz yönde etkilenenleri korumaya çalışmaktadırlar. *Mercosur`a* halkın katılımının sağlanması ve emperyalizme karşı bir direniş projesi haline getirilmesi onların planı değildir.

Sağ, çelişkiler ve cepheleler

Ara sıra, `Lula`nın tasfiyesi Sağ`ın patlamasına neden olur` şeklinde sözler de edilmiyor değil. Bu tür sözler edenlere, var olanı çözümlenmenin olabilecekleri çözümlenmekten daha iyi bir yol olduğu hatırlatılmalı. Hiç kimse Sağ`ın Lula`yı

istikrarsızlaştırdığını söyleyemez; çünkü Venezüella'nın tersine, Sağ, PT'nin liderinden oldukça memnundur. 'Aşamalı toplumsal reformlar için ödenmesi gereken bedeller var; IMF'ye sadakat göstermek ve sağ ile ittifak kurmak da ödenmesi gereken bedellerdir' diyenler de var. Lakin Lula rakiplerinin (Sağ'ın) programlarını uygulamaya koymaktayken, basitçe toplumsal reformların varlığından hala nasıl söz edilebilir? Lula ve Sağ'ın aynı anda bertaraf edilmesinin mümkün olmadığını hala düşünenler, Başkan'ın artık karşı tarafa geçtiğini ve işçilerin gereksinimlerinin de kendi yaratacakları alternatifte saklı olduğu gerçeğini fark edebilmiş değildir.

Sağ'ın hayaleti, Arjantin'de de bir sopa gibi kullanılmaya devam ediyor; herhangi bir kanıt olmaksızın mevcut düzenin Kirchner hükümetine karşı olduğu ileri sürülebiliyor. Kapitalistler, para ve gücü tekrar elde etmelerine yardım ettiği için Başkan'a minnettardır. Unutulmamalı ki; aynı komplo teorileri yıllar önce Alfonsin'in veya De La Rúa'nın gerileyen politikalarını meşrulaştırmak için de kullanılmıştı. Ama bundan da kötüsü; Kirchner'in Menem ve Duhalde ile aynı partiden olmasının ve bu nedenle toplumsal protesto hareketlerine karşı yerel patronlar ile ittifak kurmasının ve üstelik işsizlerin ajistasyonlarını etkisizleştirmek için kilise hiyerarşisi ile anlaşmalar yapmış olmasının görmezden gelinmesidir.

Bazı yazarlar [4], Mao'nun 'temel' ve 'tali' çelişkiler arasında yapmış olduğu ayırımdan hareketle, hükümetle birlikte sağa karşı bir cephe kurulmasının gerekliliğini iddia etmektedir. Eğer sözü edilen sosyalist bir strateji ise, bu kavramları kullanmanın bir anlamı olabilir. Bu çerçevenin dışında, bu kavramlar herşeyi meşrulaştırmak için kullanılabilir. Ciddi bir şekilde, şu hatırlanmalıdır ki, Kirchner ne emperyalizmle karşı karşıya gelen bir ulusal burjuvaziyi toparlamaktadır, ne de kapitalizm içindeki uzlaşmaz çelişkileri keskinleştirmek için bir mücadelede yer almaktadır. Bu Maoçu yaklaşım bugün Arjantin'de bir anlam ifade etmemektedir.

Yine de, ana düşmana karşı bir cephe oluşturmak gibi önerilerin de içinde olduğu her öneriyi es geçmek yanlış olurdu. Yönetici sınıflara yaranmak için halkın talepleri Tanrı'ya havale edildiğinde, ezilmiş olanların birliği bozulmakta ve bu dağınıklı devrimci projelerin boğulmasıyla sonuçlanmaktadır. Sadece 'tali çelişkiye' odaklanıp, 'temel çelişkiyi' mevzu bahis etmeyi geciktirmek ezilenlerin minimum ve maksimum taleplerini bağlayan köprüyü zayıflatır. Ve bu kopuş, tabandan anlamlı bir mücadelenin gelişmesini engelleme eğilimi gösterir.

Kimlikler, patronlar ve taahhütler

Kimileri ise PT'nin orijinal kimliğinin Lula'nın siyasetine rağmen aynı kaldığını iddia etmektedir. Onlar, bankaların emrinde olan bir partinin, işçi sınıfı içindeki

kökünü ve asıl siyasal profilini zaten sildiğini hesaba katmıyorlar. PT, popüler bir seçim tabanını muhafaza etse de, Sol bir örgüt olarak tükenmektedir.

PT iş dünyasına öncelik tanımakta, kişiselleşmiş kampanyalara çok önem vermekte, militanlığı yok etmekte ve sermayeye olan bağlılığını emeklilik reformlarına karşı çıkan milletvekillerini ihraç ederek göstermektedir. Neo-liberal taahhütler ile belediye düzeyinde başlayan geri çekilme, bugün gerici emek yasasının desteklenmesi ile en açık ifadesini bulmaktadır. Sosyalizme dair programatik referanslar, sağ-kanat partiler ile ittifaklar kurma pahasına tamamıyla sümen altı edilmiştir. İktidarda olmak, Peronizm'in yılar önce başına geldiği gibi PT'nin orijinal kavgacılığını toptan sulandırmıştır,

'Kirchner ile safları sıklaştırmayı' savunanlar, bu son konuyu hesaba katmazlar. Bugünün başkanından, işçilerin 1950'de Peron'dan beklediklerini bekliyorlar. Fakat, iki lideri birbirinden ayıran önemli farklılıklar var. Kirchner, ordu tarafından devrilmiş, yakalanmış ve sürgün edilmiş bir halk lideri değildir. Vali iken düzene olan bağlılığını kanıtlamış, disiplinli bir Peronist kamu görevlisidir.

Brezilya ve Arjantin'de çok sayıdaki merkez-sol teorisyenler, Cardoso'ya karşı Lula'yı veya Menem'e karşı Kirchner'i desteklemek için 'ehveni şer' iddiasına başvurmaktadır. Lakin, bu akıl yürütme beraberinde birçok teslimiyeti getirir, çünkü 'şer'in' büyüklüğü zamanla artmaktadır. 'Ehveni şer' siyaseti, iki kötü seçeneğe verilebilecek tek karşılıkmış gibi ileri sürülebilmektedir.

Bazı eylemciler tatsızlıkların bizzat farkındadırlar, fakat 'bizim projemiz hayal ettiğimizden çok daha karmaşıktır' diyerek omuzlarını silmektedirler. Lula örneğinde, bu mazereti kabul etmek, onun egemen sınıfa bu kadar uyum sağlaması yüzünden çok zordur. Kirchner'in faaliyetleri daha umulmadık çıkmıştır, çünkü o ölçüp biçilmeden başkan olmuştur. Ne var ki, iktidara sahip olunca Kirchner de halkı pasifleştirmek suretiyle kapitalist tahakkümü takviye etmeye koyulmuştur.

Halbuki, PT ya da Kirchner'in Peronizmini açıkça karakterize eden şey militan eylemcilerin yadsınamaz bir biçimde her iki hükümete de katılmış olmasıdır [5] (5). Ne partinin tarihi, ne 'insanların ne düşündüğü' ne de kitle örgütlerinin talepleri, işçi-karşıtı ve halk-karşıtı tedbirlerin uygulanmasıyla girilen bu uzlaşmayı meşrulaştırmaz. Bu hükümetlerde görev almayı kabul etmek, bu politikaların uygulanmasında doğrudan sorumluluğu kabul etmek anlamına gelir. Biri hükümet görevlisi gibi davrandığında, artık 'gri alanlar' ortadan kalkar.

Sermaye temsilcilerinin hakim olduğu bir kabinede halkın sesi olarak hareket etmeyi ummak hiç bir anlama gelmez, çünkü 20. yüzyıl deneyimi, sosyal demokrasi mitinin geçersiz olduğunu kanıtlamıştır. İlerici bakanlar hiç bir zaman önerilerini uygulayamadılar; üstelik kendi prestijlerini işçilere utanmazca saldıranları gizlemek için kullanmak durumunda kaldılar. Lula ve Kirchner, kültür, adalet ve insan hakları alanlarına çok itibar gören figürleri yerleştirirken, siyaset ve ekonomi alanlarını düzenin ellerine bırakarak, bu çelişkileri nasıl kullanacaklarını bildiler.

Kıyaslanan Meşrulaştırmalar

Brezilya’da Lula’nın sağa kaydığı, çünkü halk hareketinin baskısını hissetmediği söylenmektedir. Diğer taraftan, Arjantin’de Kirchner’in ılımlılığı onun siyasal güç eksikliğiyle açıklanmaktadır. Bir ülkede alınan radikal tedbirler hakkında PT’nin siyasal sermayesini çarçur etmekten sakınan gerekçeler ileri sürülürken, diğer ülkede, aynı kararlar önemli bir merkez-sol örgüt olmaması ile açıklanmaktadır.

Tepetaklak olmuş bu mantık her yöne doğru işlemeye başlar. Brezilya’da bazı entelektüeller PT’nin sağa kayışını ülkenin depolitize oluşuna bağlamaktayken, onların Arjantinli meslektaşları PT’nin ‘yönetme yeteneğine’ hayranlık duyar ve onu Brezilya’nın siyasal olgunluğunun bir yansıması olarak görür. Her iki örnekten de iktidarın kullanılma tarzı karşısındaki bylenmişlik, yoksulluğa ve insanların acı çekmesine karşı umarsızlıkla sonuçlanır.

PT’nin içinde kalanlar, ‘Brezilya’daki mücadelenin sosyalist bir seçeneği var edecek kadar güçlü olmadığını’ söylerler. Arjantin’de ise ‘siyasal glerin istenmeyen korelasyonunun’ Kirchner’e destek vermeyi gerektirdiği iddia edilir. Lakin her iki örnekten de, hükümetler, kitle eylemlerinin pasifize edilmesini, CUT içindeki sağa kayışı ve Peronist işçi bürokrasisinin yeniden oluşturulmasını aktif bir şekilde desteklemektedir. Sonuç olarak, Lula’ya ve Kirchner’e verilen desteği, sınıf ve toplumsal mücadeleler içindeki geri ekilmelere veya ters gidişlere bağlamak yanlıştır. Bu zorluklar her iki hükümetin politikalarından bağımsız bir şekilde varolmazlar.

Brezilya’daki neoliberalizmin ve Arjantin’deki daha heterodoks politikaların devam ediyor oluşunu, Lula’nın ve Kirchner’in sınıf gleri arasındaki dengeyi hesaba katıyor oluşları ile açıklamak oldukça akıllıcadır; çünkü bu, her iki başkanın da ezilenlerin tarafında olduklarını önceden varsayar. Bu kategorileştirme onların, toplumsal reformları büyük iş çevreleri namına açıkça feda etmiş oldukları gerçeğini gizlemeye yarar.

Lula'yı desteklemek, bağışlanamaz olanı bağışlamak, savunulamaz olanı savunmak demektir ve hükümeti zayıflatır bahanesiyle siyasal radikalizmden feragat etmeyi gerektirir. Kirchner'e verilen benzeri destek; sokak gösterilerini engelleyerek, işsizlerin taleplerini bastırarak, Peronist patronlarla anlaşmaları kabul ederek ve Haiti'ye askeri birlik sevkini mazur göstererek, *Argentinazo*⁶ geleneğinin altını oymaktadır.

Brezilya'da bazıları bir alternatif oluşturmak için çok erken olduğunu düşünmektedir; fakat onlar yeni bir alternatif için elverişli zamanının ne zaman geleceğini hiç bir zaman açıkça belirtmezler. Bu alternatifi oluşturmak için koşullar hiç bir zaman 'biz geldik' diye bangır bangır bağırarak kapınızı çalmaz. Birileri o tarihsel anı, PT'nin çöküşünde görebilir. Bugün için gerçek tehlikeyi, PT'de yaşanacak olgunlaşmamış kopmalar değil, kitlelerin geniş çaplı hayal kırıklıklarının etkileri oluşturmaktadır.

Arjantin'deki teslimiyet farklı biçimler almaktadır. Ara sıra, 'Kirchner bir kapitalist olduğu için ondan vermeyeceği şeyleri talep edemeyiz' denir. Lakin aynı önerme ile başlayarak, zıt bir sonuca da varılabilir: Hükümetin saldırılarına diren, hükümetin entrikalarını ifşa et ve solda yeni bir cazibe merkezi inşa et.

Bazıları, Uruguay'ın Geniş Cephe (FA)'örneğini tekrarlamak için Arjantin için zamanın olgunlaştığına inanır. Ama bu koalisyon iktidara yeni gelmiştir ve Lula'nın ayak izlerini takip etmektedir. FA'nın 'halk tabanlı inşası' aynen kopya edilmeli, fakat iktidardaki kalış süresi asla aynı olmamalıdır, denmektedir. Fakat bu iki konu nasıl birbirinden ayrılabilir? Mevcut statükoyu koruma kararı, kapitalist kurumlara uyum sağlama yıllarının bir hazırlığı değil miydi?

Venezüella'nın İkilemi

Brezilya'nın ve Arjantin'in aksine, Venezüella'da 'çatışan bir hükümet' var. Chavez'in karşılaştığı ilk çatışma, kapitalist sektörlerden biri ya da diğerinin tercihlerinde değil fakat halk çoğunluğun çıkarları noktasında gerçekleşmiştir.

Farklı işveren gruplarının hükümet desteğini kazanmak için kendi aralarında mücadeleye tutuşmaları, egemen sınıflar ile Bolivarcı süreç arasındaki çatışma çerçevesinde yatışmış durumdadır. Sözü edilen çatışma belli bir ant-emperyalist radikalleşme yaratmakta, bu ise egemen sınıfların ezilenlere karşı öfkelerini körüklemektedir.

Venezüella, Güney Amerika'nın geri kalanından yapısal olarak farklı değildir; toplumsal eşitsizlikten, kırsal geri kalmışlıktan ve zayıf sanayiden aynı seviyelerde muzdariptir. Yoksulluk, nüfusun %80'ini etkilerken işgücünün ¼'ü de enformel sektörde çalışmaktadır. Latin Amerika'nın kalkınması önündeki engeller kaldırılmadan bu olumsuzlukları defetmek imkansızdır. Ama gelişme diğer milliyetçi projeleri engelleyen sınırlamaları ortadan kaldırmak anlamına gelir.

Sosyal programlar, üretken olmayan toprakların yeniden paylaşımı ve üretici kooperatiflerine verilen krediler, ilerici bir yeniden gelir bölüşümünün başlangıcıdır sadece. Toplumsal geriliği ve yapısal işsizliği (ki eksik bırakılmış ve yanlış yönlendirilmiş sanayileşmenin sonucudur) tersine çevirmek, muazzam hükümet yatırımlarını gerektirmektedir. Ne kentlerde 'yerli kalkınmayı' (6) başarmak ne de taşrada üretken olmayan toprak sorununu çözmek mümkündür. Büyük iş çevrelerinin ayrıcalıklarını ve onların kamu bürokrasisindeki yandaşlarını ortadan kaldıracak bir sanayileşme planına ihtiyaç vardır. Petrol satışlarından kazanılan gelirleri zimmetine geçirenler, hiçbir zaman iktisadi ve siyasi kalkınmanın yaratıcıları olamayacaklardır.

Hükümet, devletin petrol şirketi PDVSA'yı yöneten ulus-ötesi yapılanmaların destekçilerini yönetimden tasfiye etmekle büyük bir adım atmıştır. Sanayi harçlarını arttıran ve ABD petrol piyasasına (ihracatın %50'si ABD'ye ve sekiz rafineri de ABD'de bulunmaktadır) bağımlılığı azaltan karar, Venezüella'nın enerji özerkliğini genişletmektedir. Yine de teknokratik taktiklerin, petrol aramak için yanlış tavsiye edilmiş anlaşmaların ve şüpheli yatırımların yeni göstergeleri mevcuttur.

Chavez'in önerdiği iddialı toplumsal reformlar, büyük bir siyasal radikalleşme gerektirir. Lula ve Kirchner ise (veya İspanya'nın Zapatero'su) bu süreci etkisizleştirmeyi amaçlamaktadır, sonuç olarak Chavez'e muhalefetle diyalog kurması ve ardından eski rejimi yeniden inşa etmesi önerilmektedir. Amerika Devletler Örgütü, Jimmy Carter ve Human Rights Watch aynısını yapması için Chavez'i sıkıştırmaktadırlar.

Fakat Bolivarcı sürece asıl engel bizatihi Chavez'in yönetimi içinde bulunmaktadır. Chavez'in yönetimi içinde salt kendi çıkarını gözeten ve verimsiz bir bürokrasi mevcuttur; rüzgar Chavez muhaliflerinden yana esmeye başladığında bunların muhalefetin hizmetine koşacaklarına kuşku yoktur. Böylesi bir sonu hazırlamak için, eski düzenin bir kesimi (Comando Ayacucho) sahte imzalar toplayarak başkanlık seçimi için referanduma gidilmesi işini örgütlemişti. Chavez'in referandumdaki zaferinden sonra, muhalefet, büyük iş çevreleriyle uzlaşmaya varması için Chavez'e baskı yapmaya devam etti.

Yaşananlar şunu gösteriyor ki, eğer bir halk hareketi ileriye doğru yönelmezse geriye gider. Eğer Bolivarcı süreç durdurulursa, Meksika'da PRI'ya veya Peronizm'in başına gelen Chavez'in de başına gelecektir; yönetici sınıfın enstrümanı haline gelmek, Chavez için de tekrarlanacaktır. Ters olan yol ise Küba Devrimi'dir. Chavez bir çok kez kendisinin bu ikinci yolu arzuladığını beyan etmiştir, ancak Küba'nın 1960'larda kabul ettiği anti-kapitalist tedbirlerden hiçbirini uygulamaya geçirmemiştir.

Venezüella'da, devlet kurumları radikal bir demokratik dönüşüme uğramaktadır. Devlet yapıları, 1980'lerde Nikaragua'da olduğu gibi çökmemiştir ve devrimci bir dönüşüm ihtimali hala mevcuttur. 'Venezüella'da hiçbir şey olmuyor' diye düşünenler veya Chavez'in toplumsal devrime götürmeyen 'popülist senaryoları' yeniden konuşmaya başladığı şeklinde düşünenler yanılmaktadırlar. Latin Amerika volkanı, bölgedeki anti-empyralist direnişi temsil eden bu ülkede kaynıyor. Yenice kurulmuş sendikalar ve 'misyonlarda' örgütlü halkın kendi öz örgütleri ve Bolivarcı birlikler radikal değişimin bileşenlerinin hareket halinde olduğunu göstermektedir.

Küreselleşme ve ABD Hakimiyeti

Ulusalcılığın ve merkez-solun yükselişi Güney Amerika'daki entellektüel havayı da değiştirmiştir. Artık tartışmalar neo-liberalizmin ne kadar ileriye gittiğine odaklanmıyor, onun yerine onunla nasıl mücadele edilir ve yok edilir, ona odaklanılıyor. Bu tartışmada, birçokları Lula'nın ve Kirchner'in yanlış yolda olduklarını kabul etmektedir. Fakat bu gerçeklikten başka bir soru ortaya çıkıyor: Bu koşullarda birşeyler yapılabilir mi? Küreselleşme, Sol'un geri çekilmesi anlamına gelmiyor mu? Sermayenin uluslararası erişebilirliği tüm muhtemel dönüşüm fırsatlarını neo-liberalizm içinde kalmaya zorlamaz mı? [6] (7).

Sıklıkla, çağdaş kapitalizmde yaşanan değişikliklerin Latin Amerika'nın manzarasını tümüyle değiştirmiş olduğu iddia edilir. Enformasyon devrimi, finansal küreselleşme, üretim ve sermayenin uluslararasılaşmasının etkileri açıktır. Fakat asıl soru bu değişikliklerin bölgeyi nasıl etkilediğidir. Tarihsel sorunları çözecek mi derinleştirecek mi? Endüstriyel az gelişmişliği, finans hakimiyetini veya ekonomik bağımlılığı arttıracak mı, azaltacak mı?

Geçen 10 yılda katlanılan krizlerin şiddetli doğası, küreselleşmenin Latin Amerika'yı nereye getirdiğini gösterir. Bir çok gelişmiş ülkede, kâr oranlarında kısmi düzelme sağlayan aynı süreç, vahşi şekilde toplumsal gelir kutuplaşmasını ve zengin ekonomiler ile yıkıma uğramış olanlar arasındaki farkın muazzam bir şekilde açılmasını beraberinde getirdi. Fakirleşmenin, yatırımsızlığın ve hammadde

ihracatına artan bağımlılığın üçlü etkisi altında Latin Amerika'nın bugün için cefa çektiği kuşku götürmez. Bölge bu süreci tersine çevirecek düzeydeki bir bağımsızlığı tekrar kazanabilir mi?

Merkez-sol ve milliyetçi kuramcılar, 'üretken, kapsayıcı ve bölgesel olarak bütünleşik' bir kapitalizm modelinin teşvik edilmesini öneriyorlar. Dünya ekonomisinin çevresinde bu tür kalkınmanın yarattığı dengesizlikleri dikkate almaksızın, mevcut konumları hesaba katan bu proje yeni işverenlere işbaşı yaptırmakla sonuçlanacaktır. Onlar Latin Amerika'nın kalkınmasının ne emperyalist merkezle rekabet edebileceğinin ne de büyük güçlerin ayak izlerinin takip edebileceğinin farkındadırlar.

Merkez-sol bir iktisadi modelin ne denli imkan dahilinde olduğuna karar vermek çok zordur; çünkü böyle bir modelin uygulanması kararlı bir anti-emperyalist inisiyatif ve neoliberal sermayeden keskin bir kopuşu gerektirir. Mevcut hükümetlerden hiçbiri böyle bir gidişatı takip edecek gibi görünmemektedir; 'farklı bir kapitalizmin' nasıl yaratılabileceği muamması çözümsüz bir şekilde durmuyorlar. Bu nedenle, anti-kapitalist radikalleşme ve sosyalist bir perspektif, ilerleme ve refaha kavuşmanın tek emin yoludur hala. Peki, ABD'nin dehşetengiz gücü bu seçeneğin varlığını geçersiz mi kılmaktadır?

ABD tahakkümü, süper gücün 'arka bahçesi' olmanın ağırlığıyla doğmuş olan bu bölgede yeni bir şey değildir. 20. yüzyıldaki ulusal ve toplumsal dönüşümlere yönelik tüm girişimler, bu güç ile çatışmıştır. Bu girişimler yenilmez görünen düşmanın yenilgiye uğratılabilir olduğunu bir kereden daha fazla göstermiştir. Küba Devrimi'nin, işgal, ambargo, ve komplolarla dolu kırk yıldan sonra dayanma gücü ısrarla devam etmektedir.

Son yıllarda ABD'nin askeri hakimiyetini güçlendirdiği, ekonomik ve siyasal üstünlüğü yeniden elde ettiği doğrudur. Lakin hakimiyeti hala istikrarsızdır; çünkü rakipleri ona meydan okumakta ve halklar onun tahakkümüne karşı direnmektedir. Irak'ta olanlar ABD'nin gücünün sınırlarını ortaya çıkarmaktadır. ABD'nin seçkin denizcileri ne Irak'ı bir sömürge haline getirmeyi başarabildiler ne de petrol kaynaklarını yağmalamayı beceribildiler. Eğer Bush askeri bedel ödemeyi sonlandırır ya da bölgede kimi uzlaşmaları müzakere etmek için Avrupa'yı yardıma çağırırsa bölgede ne gibi gelişmelerin olacağı görülecektir.

⁶ PRI (Partido Revolucionario Institucional- Kurumsal Devrimci Parti) 1946'da kurulan ve uzun yıllar Meksika'da iktidarda bulunan Sosyalist Enternasyonal üyesi partidir. (çevirenin notu)

Bush'un tehdit ettiği önleyici savaş doktrinin kapsamı korkunçtur. Lakin, yeni muhafazakârların teşvik ettiği muzaffer ABD imajını kimse kabul etmek durumunda değildir. Bu resim Birleşik Devletler içindeki sağ-kanada kaymayı destekleyen muazzam sosyo-kültürel yarılmaları gizlemektedir. Birçok iktisadi dengesizliklerin (bütçe ve ticaret açığının denizaşırı yollarla finanse edilmesi) ve siyasal sorunların (emperyalist saldırıya karşı ulusal mücadeleler) kombinasyonu ABD hakimiyetine meydan okumaktadır.

SSCB ve güçlerin ilişkisi

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün, Sola yeri doldurulamaz bir müttefike mal olduğuna dair bir izlenim mevcuttur. Fakat, bu bakış açısı, sadece kendi stratejik önceliklerine uyan hükümetlere ve hareketlere destek vermiş olan SSCB'nin yönetici bürokrasisini hesaba katmamaktadır. Sonuç olarak, SSCB, diktatörlükleri, Sol'a düşman başkanları desteklemiştir ve herşeyin ötesinde devrimci eylemin cesaretini kırmıştır. SSCB'nin bu yöndeki davranışına, Sovyet yardımı almış olan Küba liderleri de güçlü eleştiriler yöneltilmiştir.

Latin Amerika, SSCB'nin dış politikası için her zaman, ABD ile karşı karşıya geldiği jeopolitik satranç tahtasındaki piyon olmuştur. Bu nedenle, Soğuk Savaş'ın bitimi bölgede çelişkili –ama hepsi olumsuz değil- sonuçlar doğurmuştur. Bir yandan, ABD emperyalizmine, rakipsiz kaldığı yönünde bir hissiyat yaratmıştır. Öte yandan, geniş kitleler nazarında sosyalizmi, işçi devrimi kökeni ile hiçbir ilişkisi bulunmayan totaliter rejimlerle özdeşleştirmenin koşulları da ortadan kalkmıştır.

Bu anlayıştan hareketle, Sol'un sadece 'tepeden' (devletler arası ilişkiler) çözümleme üzerine inşa ettiği kendi iddiasını, 'aşağıdan' (popüler mücadelelerin ve sınıf bilincinin gelişimi) olanları da dahil ederek değiştirilmesi gereklidir. Bu yeni bakış tarzıyla, bugün uluslararası güçler arasındaki bağları, daha az peşin hükümlü bir şekilde değerlendirmek mümkündür.

Latin Amerika hakkındaki hakim değerlendirilme biçimi, toplumsal mücadelelerin gelişimini yoksayar ve sadece muhafazakarları bozguna uğratan ilerici hükümetlerin sayısına odaklanırlar. Bu odak noktası, dünyayı iki ayrı rakip bloğa (sosyalist vs. kapitalist) bölen, fakat emperyalizme karşı olan kampı neyin meydana getirdiğini tanımlayamayan eski 'iki-kamp' teorisini muhafaza eder. Avrupa mı? Çin mi? Arap Ülkeleri mi?

Güçler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için en akıllıca yol, kapitalistlerin işçilere karşı yürüttükleri savaşta kimin saldıran tarafta olduğunu belirlemektir. Genel anlamda, neoliberalizm sahneye çıktığı ilk andan itibaren yöneten sınıflar üstün

gelmiştir. Fakat 1980'lerin sonundan bu yana köprünün altında çok sular akmıştır. Patronların saldırganlığı ABD'de pekişmiş, Avrupa'da ise yeniden hortlamış durumdadır. Bununla birlikte, halk isyanları birçok ülkeyi sarsmaktadır ve Latin Amerika bu ayaklanmaların öncüsüdür.

1990'lardan bu yana sanki hiç bir şey olmamış gibi 'bölgedeki güç ilişkileri bize karşı' diye söylenip durmanın anlamı yoktur. Böylesi karamsar değerlendirmeler, yeni merkez-sol hükümetlerin iktidarlarını kutlamalarıyla bile çelişir. Ezilenlerin yenilip bir köşeye çekilmelerine vurgu yapıp, aynı zamanda merkez-sol hükümetleri halkçı gelişmenin örneği olarak takdim etmek, çelişkilidir. Birinci sav ikincisiyle uyuzmaz. Gerçekte, Lula'nın ve Kirchner'in kapitalist düzenin varyantları olduklarını ve neoliberalizmin krizini yaratan patronların yaşadığı inisiyatif kaybını yansıttıklarını vurgulamak çok daha anlamlı olacaktır.

İçsel ve Dışsal Meydan Okumalar

Uluslararası güç ilişkilerinin sakıncalı bir dengesi olduğunu belirtenler, bir Latin Amerika ülkesinde emperyalizme karşı zafer elde etmenin çok zor olacağına inanırlar. Şu tam anlamıyla doğrudur ki, uluslararası izolasyon her devrimde tekerrür eden bir sorundur. Lakin Küba emperyalist tacizle yüz yüze bile kendi toplumsal dönüşümünü ne kadar sağlayabildiğini göstermiştir. Küreselleşme zaten varolan sıkıntılara nitelik olarak yeni sorunlar eklemeyiz.

Ayrıca, tüm devrimlerin zorlu koşullar altında patlamış olduğu ve çok fazla dış yardım almadan hayatta kalabilmiş olduğu da hatırlanmalıdır. Onlar daima ulusal bir ölçekte patlamış ve kendi bölgesini kendi erdemi ile değiştirmişti. Belli zamanlarda, birden fazla ülkede (1980'lerde Orta Amerika'da) iktidara geldiler; ama asla aynı oranlarda gelişmediler. Eşzamanlılık eksikliği olumsuz bir özellik olmasına rağmen asıl hayal kırıklığı yaratan şey, devrimci süreçleri baltalayan içsel engeller ve anlaşmazlıklar olmuştur.

Sandinist deneyimi, engelin dışsal olmadığını gösterir. Halbuki onlar tümüyle emperyalist bir saldırıyla karşılaşmışlardı. Sandinist projeyi, yeni zengin elitlerin bir dönüş yaparak devrimci iktidarı bölmek maksadıyla Sağ ile ittifak kurmaları yenilgiye uğratmıştır. Bu devrimden yirmi beş yıl sonra, bu ülkede toprak reformundan veya okuma yazma programlarından geriye hiçbir şey kalmamış durumdadır ve vaziyet ancak Haiti trajedisinde gözlenen düzeydeki bir yoksulluk ve eşitsizlik içermektedir.

Fakat, biz 1990'ların düş kırıklıklarından, sosyalist projenin bir daha gün yüzüne çıkmayacak şekilde defnedildiği sonucunu mu çıkarsamak zorundayız? Merkez-solun çabalarının veya milliyetçi önerilerinin ötesine geçmenin mümkün olmadığı

sonucuna mı varmalıyız? Süregiden halk isyanları bu yöndeki çıkarımları geçersizleştirmektedir. Son birkaç yılda, birçok ülkeyi (Ekvador, Bolivya, Arjantin) sarsan isyanlar dizisi, Latin Amerika'nın acısını çektiği artan yoksullaşmayı tersine çevirecek olan radikal anti-empyralist dönüşümler için istek ve gerekliliğin mevcut olduğunu göstermektedir. Bu projeyi geliştirmenin önündeki engeller, uluslararası bağlamda değil, işçi sınıfı savaşçılarının saflarında yapılan hatalarda (iharetlerde) aranmalıdır.

Bölgenin sömürülenleri için alternatif bir siyaset geliştirmenin zorluğudur, geriye kalan. Halk sınıfları, grevlerde, çatışmalarda ve gösterilerde sokakları tutar; fakat ülkelerinin siyasal istikametine karar vermeleri gerektiğinde, kaderlerini düşmana teslim ederler. Bugün bu çelişkinin en iyi örneği, merkez-sol'un iktidara, iktidarı ele alır almaz pasifleştirdiği halk protestolarının desteğiyle yükselmiş olmasıdır.

Yerelci Yöneliş

Devrimci döngünün bittiği sonucuna varmak, Sol'un desteğini; Lula'ya ve Kirchner'e ve belediye düzeyinde faaliyet göstermeye öncelik veren yerelci stratejilerin güçlenmesine yönlendirir. Bazıları yerel ölçekte, ulusal düzeyde ifade edilemeyen halkçı bir demokrasiyi önceden tasarlamamanın mümkün olduğunu düşünmektedir. Bu bakış açısı, Brezilya ve Uruguay içinde PT'nin ve FA'nın zaferlerinden önce oluşan merkez-sol yerel yönetimlere destek sağlamıştır. Birçokları bu yönetimlerin, devleti yönetirkenki korkularını aşmakta, Sol'a yardım ettiğini zannetmiştir.

Fakat yaşananlar, devleti yönetmek noktasındaki antipatinin, baştan çıkmış hükümetlerin kapitalistlere tanıdıkları imtiyazlar karşısında küçük bir sorun olduğunu göstermiştir. Yerel veya eyalet hükümetleri düzeyinde, PT, devlet ile olan bütünleşmesini güçlendirmiştir; ta ki düzenin bürokrasisi haline gelene kadar. Lula'nın sosyal liberal gidişatı bu bütünleşme ile hazırlanmıştır. PT'nin yakın zamandaki, Sao Paulo ve Porto Alegre'deki seçim yenilgileri, ayrıca, yaşanan onca hüsrandan sonra, halkın diğer birçok yönetimi cezalandırdığı gibi bu yönetimleri de cezalandıracağını kanıtlamıştır.

Bu yenilgiler, ne belediye düzeyinde verilecek mücadelelerin önemini ne de yerel yönetimlerde iktidara gelmenin faydasını geçersiz kılar. Tam tersine, bu hesaplaşmalar Sol'un inşasında önemli bir role sahiptir. Lakin, yerel yönetimlerin ulusal düzeyde başarılamayanı başarabileceklerini sanmak yanlıştır. Buna, yerel kazanımların devlet iktidarının kazanılması için verilen savaşın öncü adımları olduğu ve bu yolla kapitalizmin tasfiyesinin mümkün olacağı düşüncesi de dahildir.

Yaşananlar, aynı zamanda, önemli ilerici dönüşümleri gündeme getirmenin önündeki engellerin, belediyeler düzeyinde çok fazla olduğunu göstermiştir. Hiç bir önemli karar hükümetin alt düzeydeki birimlerine dayanmaz çünkü; iktidarın tüm düzeyleri, ulus devlet tarafınca yönetilir. Merkezi bürokrasi yöneten sınıfın çıkarlarını korur ve yerel inisiyatiflerin bu ayrıcalıkları tehdit edecek her hareketine karşı sıkı tedbirler uygular. Latin Amerika’da, ayrıca, kentler kaynak eksikliklerinden, bütçe kısıntılarından ve gerici vergi yapısından bitap olmuş durumdadırlar. Ama herşeyin ötesinde, kapitalist mülkiyet, yerel demokrasinin uygulanmasına güçlü engeller dayatır.

Bu sınırlandırmaları azaltmak için, PT birçok yerel bölgede ‘katılımcı bütçe’ önermiştir. Bu mekanizmalar halkın kontrolünü teşvik etmiş ve öz-yönetimin deneyimlenmesini sağlamıştır; ama hakim sınıfa karşı verilecek sınıf mücadelesi pratiği ile ilişkisi kurulmamıştır. Bu nedenle, yoksulluğun yönetilmesinde idareyi ele almışlar ve Lula’nın sağa kayışını engellememişlerdir.

Bugün Latin Amerika’da desteklenen yerelleşme reformizmi yıllar önce Avrupa sosyal demokrasisi tarafından uygulanmıştır. Yerel yönetim deneyimi, aktivistlerin görevlilere dönüşmesini sağlamış ve bir neslin militanlığının temelden yok edilmesine katkıda bulunmuştur. Bu deneyimler sırasında kullanılmış olan argümanlar ciddi hiçbir farklılık olmadan (ister orijinal varyantlarında isterse de daha sonraki Avrokomünist versiyonlarıyla) bugün de tekrar edilmektedir: Anayasal çerçeve dahilinde aşamalı olarak reformların gerçekleştirilmesi, geniş konsensüs sağlanması; keskin bir şekilde burjuvazi ile karşı karşıya gelişlerin engellenmesi ve bir sonraki muharebeye hazırlanmak için devletin içinde kimi pozisyonların ele geçirilmesi...

Fakat, bu aşamacı ilerleme daima şu iki engelle karşılaşmıştır. Bir yandan kapitalist birikimin sarsıcı karakteri, bu stratejiyi uygulamak için gerekli olan uzun soluklu imkanı kısıtlamaktadır. Öte yandan, dönemsel olarak patlak veren ekonomik krizler, kapitalistleri toplumsal reformlara direnmeye itmektedir. Bu engeller, reformist dönüşümleri boğmakta ve halkın beklentilerine zarar vermektedir. Bu koşullarda, sosyal demokrat koalisyon toptan veya açıkça sisteme faydalı olmaz ise, burjuvazinin geleneksel partileri iktidara geri dönebilecektir.

Senaryolar ve kopuş noktaları

Lula ve Kirchner, balayları bittiğinde, toplumsal eşitsizlik, emperyalist dayatmalar ve ekonomik tehlikelere maruz kalmayla şekillenmiş bir bölgenin rahatsızlıkları ile yüzleşeceklerdir. Bu gerilimler, eğer ABD iş dünyasının baskıları daha düşük gümrük oranlarına ve yeni özelleştirmelere yol verirse, daha da ağırlaşır. Dış borçların ödenmesini sağlayan kaynakların kaybı, bu resme daha çelişkili bir faktör ekler;

çünkü her uluslararası mali istikrarsızlık sermaye kaçışını kışkırtmaya ve döviz kurunu istikrarsızlaştırmaya meyillidir.

Lakin, bölgeyi tehdit eden en tehlikeli patlayıcı içerik Bush'un militer yönelimleridir: Askeri üslerin sayısının katlanması ve bölge komutanlıklarına askeri müdahale yetkisinin transfer edilmesi, bu yönelimin göstergeleridir. Bush'un ikinci dönemine Kolombiya Devlet Başkanı Alvaro Uribe'yi kucaklayarak başlamayı seçmesi, Pentagon'un Güney Amerika'ya aktif müdahale edeceğinin habercisidir. Yeni başkanlar emperyalist baskının yıkıcı etkilerini, kimi manevralarla ve beyanatlarla yumuşatmayı deneyecektir. Fakat ABD hükümetindeki sağa kayış onlara da dokunacaktır.

Nüfusun geniş kesimlerine göre Kirchner, Lula'da olduğu gibi umutları canlı tutmaktadır. Bu göz boyamalarla hesaplaşmak, Sol'un değişen koşullar için doğru taktikleri tertip etmesini gerektirir. Ama, halkın bu eğilimleriyle bağlantı kurmak, bu hükümetlerdeki göz boyamalarını desteklemekle aynı şey değildir. Chavez ve Castro merkez-sol başkanlara desteklerini sunarken bile gerçeği söylemek -ne kadar acıtsa da- tüm sosyalistlerin görevidir.

Bütün bunlar, sağır kulaklara şiddetle çarpar; çünkü Kirchner ve Lula ne Küba Devrimi'ni alkışlıyorlar ne de Venezüella'daki Sağ'a karşı olan hareketi selamlıyorlar. Bu ikili, kendilerini ABD Dışişleri Bakanlığı'na zıt bir konum içinde bulmak istemiyor. Oysa Fidel ve Chavez, bu ikilinin aksine izolasyondan kaçınmak ve ABD'nin emperyalist projelerini bozmak için merkez-sol hükümetlere övgüler dizmektedir. Lakin Fidel ve Chavez, diplomatik eylem ile Brezilya ve Arjantin'deki örgütlere yararlı olmayacak şekildeki gereksiz siyasal desteği birbirine karıştırmaktadır. Sol, eylemlerini devletler arası dış politika anlaşmalarına tabi kılarak geçmişin hatalarını tekrar etmemelidir. Hatırlansın; geçmişte birçok taviz/imtiyaz 'Sovyetler Birliği'ni korumak' adına meşrulaştırılmıştı.

Güney Amerika Solu ciddi meydan okumalarla karşı karşıyadır. Sol için aslolan, büyük sermayenin kaygılarını hesaba katmaksızın, ezilenlerin yanında yer aldığını yeniden kanıtlamaktır. Meydan okuma, sosyalist projenin yeniden canlandırılmasıdır, yoksa her ülkeye tekabül eden özgül kapitalizm tiplerinin tartışılması değil. Bu ikinci gündemi takip eden birçok lider, 'sermayeyi demokratikleştirmeyi', 'ulusal geliri ciddi oranlarda yükseltmeyi' ve 'burjuvaziye kendi işini' yaptırmayı önermektedir. Aynı gündem daha muğlak formüllerle de ('yeni şeyler denemek', 'farklı siyasalar/politikalar geliştirmek', 'herkes için yeni bir toplum yaratmak') piyasaya sürülebilmektedir. Ama her iki durumda da, Sol kendi kimliğini kaybetmekte, eşitlik ve özgürlük bayraklarını toprağa gömmektedir. Sol, bu yolu tutarak geleceğini defnetmektedir.

Mücadelenin mevcut aşamasındaki üstün konumdan geriye düşülmemeli, amaca odaklanmış bakış kaybedilmemelidir. Birçok genç insan, siyasal hayata önceki nesillerin devrimci mirasına öykünerek katılır. Fakat onlar, aynı zamanda, geçmiş nesillerin bir kesiminin düzenle bütünleştiğini ve kendilerini güçlü olanın kollarına bıraktığını da görmektedir. 1970'lerin mirasını yeniden canlandırmak demek, daha fazla sorumluluk, inanç ve cesaret demektir.

Kaynakça

- Albo Greg. "Venezuela under Chávez". *Against the Current*, n 113, Kasım-Aralık 2004.
- Ali Tariq. "El nacimiento de una socialdemocracia radicalizada". *Página 12*, 18-8-04
- Alzaga Luciano. "Venezuela: el otro peligro". *Enfoques Alternativos*, n.28, enero 2005.
- Antunes Ricardo. "La desertificación neoliberal de Brasil". *Enfoques Alternativos*, n 28, enero 2005.
- Beinstein Jorge. "Triquiñuelas, éxitos y fracasos del neoliberalismo progre". *Enfoques Alternativos*, n.28, enero 2005.
- Benjamin César. "Antes que seja tarde demais". *Correspondencia de Prensa* n.908, 9-11-04
- Campione Daniel. "De pueblos, gobiernos y luchas que vendrán". *Rebelión*, 17-8-04
- Castañeda Jorge. "Las dos izquierdas latinoamericanas". *La Nación*, 4-1-05
- Castro Jorge. "Lula nos indica un camino correcto". *Clarín*, 16-8-03
- Diago Edouard. "Venezuela: la revolution bolivarienne". *Inprecor* 483, juillet 2003.
- Elias Jorge. "Las ideologías revueltas de América Latina ". *La Nación*, 24-1-04.
- Genro Luciana, Roabina Roberto. "Crónicas de la victoria popular" *Correspondencia de Prensa* 16-8-04.
- Gilly Adolfo. "Bolivia, la suave patria tan amarga". *En Red*, 14.02-03.
- Goncalevez Reinaldo. "Continuidade, antiliberalismo instrumental e ruputra. Licoes da Argentina para o Brasil". *Revista da Sociedade Brasileira de Economia Política*, n.14, junho 2004.
- Herrera Ernesto. "Entre l'Argentinazo et l'effect Lula". *Inprecor* 478-479, janvier fevrier 2003.
- Kohan Nestor. "Venezuela y la batalla internacional de la revolución bolivariana". *Rebelión*, 7-8-04.
- Kowalewski Zbigniew. "La revolución socialista y la unidad de América latina". *Correspondencia de Prensa* 771, Eylül 2004.
- Lander Edgardo. "La clase media vive una sobreexcitación permanente". *Página 12*, 29-3-04.
- Lebowitz Michael. "Referendum and revolution in Venezuela". *Monthly Review* vol 56, n.4, Eylül 2004.
- Machado Joao. "Os (fracos)argumentos da esquerda governista". *Debate Socialista*, janeiro 2005, Sao Paulo.
- May Roy. "El imperativo moral del imperialismo". *Koeyú Latinoamericano*, Eylül-Aralık 2004.

- Mugica José. "Esta ya no es una discusión de sistema". *Resumen Latinoamericano* n.75, enero-febrero de 2005.
- Oppenheimer Andres. "El impacto de Chávez en América Latina". *La Nación*, 31-8-04.
- Petit Mercedes. "El voto crítico al Frente Amplio una traición?". *Alternativa socialista*, 5-11-04.
- Petras James. "Análisis metodológico del régimen de Lula". *Los intelectuales la globalización*. Abya-Yala, Quito, 2004.
- Ramírez Roberto. "Venezuela: revolución bolivariana?". *Socialismo o barbarie*, n.16, Nisan 2004.
- Ramírez Sergio. "La revolución que no fue". *Correspondencia de Prensa* n.637, 19-7-04
- Richards Donald. "The poverty of democracy in Latin America". *Review of Radical Political Economics*, vol.33, n.2, 2001.
- Stefanoni Pablo. "El nuevo mapa político boliviano". *Enfoques Alternativos*, n.28, enero 2005.
- Udry Charles André y Herrera Ernesto. "Crisis y construcción de alternativas radicales". *Correspondencia de Prensa* n.5, febrero de 2004.
- Zibechi Raul. "De la hegemonía cultural a la hegemonía política". *Alai-Amlatina*, 26-10-04.

Yazarın Notları

- [1] İktisatçı, Buenos Aires Üniversitesi'nde Profesör, CONICET'te araştırmacı. EDI (Solun İktisatçıları) üyesi. Yazarın web adresi: www.netforsys.com/claudiokatze
- [2] Mermet Rolando. "Bolivarismo revolucionario y unidad suramericana" *Questión*, Eylül 2004, Caracas bunu önermektedir.
- [4] Tumini Humberto. En marcha 14-10-04
- [5] Brezilya'daki mevcut Demokratik Sosyalist durum ve Arjantin'deki "Barrios de Pié" (Mücadeledeki Ahaliler) ile birlikte yaşananlarda olduğu gibi.
- [6] Bu konular birçok yazıda tartışıldı, bazıları şunlar: Harnecker Marta. "La izquierda latinoamericana y la construcción de alternativas". *Laberinto* n 6, junio 2001, Harnecker Marta. "Sobre la estrategia de la izquierda en América Latina". Venezuela. Una revolución sui generis, Conac, Caracas, 2004, Petras James. "Imperialismo y resistencia en Latinoamérica". "La situación actual en América Latina" *Los intelectuales y la globalización*. Abya-Yala, Quito, 2004, Ellner Steve. "Leftist goals and debate in Latin America!". *Science and society*, Cilt 68, n 1, Bahar 2004.

Editör'ün Notları

- (1) Adını, Arjantin'i 1940'larda ve 1950'lerde ve 1970'lerde kısa bir dönem yöneten, kurucusu Juan Domingo Peron'dan alan Adaletçi Parti'nin, uzun süren yönetiminin ideolojisi. Peron'un hükümeti; Peronizm'in iki ana güç kaynağı, sendikalar ve ordu üzerine sıkı siyasal controller kurarkwn, işçiler ve fakirler için birçok reformu da gerçekleştirmişti. 1990'larda, Peronist Başkan Carlos Saül Menem yönetiminde, Peronistler, acımasız bir neoliberal program uygulamaya koyarak, sağa doğru keskin bir dönüş yaptılar. Bugün, hala dayanıklı siyasal bir makineyi ellerinde bulundururken, Peronistler, neo-liberal sağ (Menem) ve gelenekçi örgüt patronları (Duhalde) diye ikiye bölünmüşlerdir.
- (2) Kurumsal Devrimci Parti (KDP), Meksika'yı uzun süre yöneten partidir. 20. yüzyılın büyük bir kısmında, milliyetçi bir ideolojiyi ifade etmiştir ve Meksika'yı ekonomisini 'ithal ikâmesi' politika

dolayısıyla kalkındırmaya çalışmıştır. 1980'lerin bankacılık krizi sonrasında, Meksika ve KDP neoliberal politikaları uygulamaya koymuştur. Bugün, partinin ekonomik programı geleneksel sağ-kanat Milli Hareket Partisi'ninkinden (MHP) farkı kalmamış gibidir.

- (3) Bkz. Mermet Rolando. "Bolivarismo revolucionario y unidad suramericana" *Questión*, Eylül 2004, Caracas
- (4) Bu konuların bazı savunucuları Brezilyalı'dır: Pomar Valter, Algunos exponentes de estas posturas son en Brasil: Betto Frei. "Ahora Lula conquistar el poder," 12, Eylül 20, 2004; Pont Raul y Rosseto Miguel, "La gauche a l'heure du choix," Inprecor 497, Eylül 2004; "Ideias," Agencia Carta Mayor, Mart 5, 2004; Sader Emir, "Brasil y Lula desde un enfoque de izquierda" Propuesta, 10-6-04, -Articulacao de Esquerda e Democracia Socialista. "Carta aos Petistas". Democracia Socialista, n 9, janeiro -fevereiro 2005. "Editorial", Correio da cidadania. "Un nouveaux parti socialiste". Inprecor 497, Eylül 2004. In Argentina: Tumini Humberto. En marcha 14-10-04, Rudnik Isaac. "¿Quién confronta con el FMI?". Desde los barrios, 12-12-04. En Uruguay: Huidobro Eleuterio Fernández. "O estamos fritos" Página 12, 25-1-05
- (5) Brezilya'daki mevcut Demokratik Sosyalist durum ve Arjantin'deki "Barrios de Pié" (Mücadeledeki Ahaliler) ile birlikte yaşananlarda olduğu gibi.
- (6) 'Yerli Kalkınma'; küreselleşmiş sermayenin avukatları tarafından savunulan 'Dış Kalkınmanın' (yabancı yatırım dolayısıyla kalkınma vb.) tersine, ülkenin kendi kaynaklarını ekonomik ve toplumsal kalkınma için kullanmak anlamına gelmektedir. Venezüella Hükümeti şehirlerde sosyal harcamayı bölüştürmek, iş eğitimi sağlamak, ve küçük işletmeleri desteklemek için 'İçsel Kalkınma' merkezleri kurmuştur.
- (7) Bu konular birçok yazıda tartışıldı, bazıları şunlar: Marta Harnecker Marta, "La izquierda latinoamericana y la construcción de alternativas," *Laberinto* 6, Haziran 2001; Harnecker, "Sobre la estrategia de la izquierda en América Latina," *Venezuela: Una revolución sui generis* (Conac: Caracas 2004) içinde ; James Petras, "Imperialismo y resistencia en Latinoamérica," ve "La situación actual en América Latina" *Los intelectuales y la globalización*, (Abya-Yala: Quito, 2004) içinde ; Steve Ellner, "Leftist Goals and Debate in Latin America," *Science and Society*, vol. 68, no. 1, Bahar 2004. içinde.